

Document

AMĂNUNTE DIN UMBRA UNEI ZILE FIERBINȚI – 23 AUGUST 1944

Mirela-Daniela TÎRNĂ

Abstract: The paper presents the events of August 23, 1944 related to the recording and presentation on Radio România of the Proclamation of King Michael and the documents that accompanied it, as well as the consequences of this act – the bombing of the Radio by the German army and the interruption of the broadcast.

Keywords: August 23, 1944, Radio România, Proclamation of King Michael.

În după-amiaza zilei de 23 August 1944, la orele 15,30 - 16, mareșalul Ion Antonescu, conducătorul statului, vicepremierul Mihai Antonescu, generalul de corp de armată Piky Vasiliu, ministru subsecretar de stat la Ministerul Afacerilor Interne, profesorul universitar George Alexianu, fost guvernator al Transnistriei, și Radu Lecca, comisar general pe probleme evreiești au fost demiși și arestați. La orele 22,30 a fost difuzată Proclamația regală, în cadrul Radiojurnalului. Câteva amănunte importante au precedat și au urmat momentului transmiterii comunicatului Regelui Mihai și a documentelor care l-au însoțit.

În această zi fierbinte, instituția Radioului s-a aflat în centrul evenimentelor, în situația în care acesta ajunsese principalul mijloc de comunicare în masă și fără de care, acest eveniment ar fi avut poate o altă traiectorie. Așa cum remarca și Eugen Denize:

„Foarte multă vreme, cel puțin până în 1956, dar și după această dată, radioul a fost principalul mijloc prin care puterea de stat își făcea cunoscut punctul de vedere dintr-un anumit domeniu în rândul opiniei publice din țară. Autoritatea

radioului era mult mai mare decât a presei și mult timp a fost egală cu cea a televiziunii, după introducerea acesteia în România”.¹

Vasile Ionescu, avocat de profesie, era directorul general al Societății de Radiodifuziune (1940-1945), cu o întrerupere în perioada statului legionar, și cel care a organizat acțiunile în instituția pe care o conducea, în ziua de 23 August 1944, planul de apărare al instituției și realizarea rețelei secrete de ajutor cu stațiunile de undă scurtă Bucegi și Carpați. În acea zi, la ora 17, a fost trimis la Palatul Regal de generalul Iosif Teodorescu, comandantul militar al Capitalei și de colonelul adjutant Dumitru Dămăceanu. La Palat a fost primit de generalul Aldea și introdus în cabinetul Regelui Mihai, unde se aflau: Regele, generalul adjutant Sănătescu, generalul Gheorghe Mihail, generalul Aurel Aldea, Ion Mocioni-Stârcea, Grigore Niculescu-Buzești, Victor Pogoneanu, generalul adjutant Emilian Ionescu, generalul Linteș, Lucrețiu Pătrășcanu, maiorul Anton Dumitrescu, consulul Bălăceanu și alți membri ai suitei². După ora 18, au sosit la Palat Eugen Cristescu, director general al serviciului secret al statului, și generalul Tobescu, șeful serviciului de informații și contrainformații al teritoriului rural din Inspectoratul General al Jandarmeriei, care după ce și-au dat seama despre ce este vorba, au plecat.

După spusele lui Vasile Ionescu, în acel moment s-au emis două păreri: regele să vorbească la microfon, direct din birou sau mesajul să fie înregistrat pe disc. În final, Proclamația a fost imprimată de trei ori, pe discuri speciale Decelit, de către o echipă a Radioului, condusă de inginerul Alexandru Lohan, care a adus carul de reportaj și imprimări. Regele a acceptat să citească de trei ori mesajul. Un disc a rămas la Palat, fiind preluat de consilierul Victor Pogoneanu și celelalte două le-a luat Vasile Ionescu³. După ce a primit și documentele ce însoțeau Proclamația regelui, la ora 22, a plecat spre studiourile din strada General Berthelot cu o gardă personală. Aici, cu ajutorul gărzilor militare a dezarmat echipa germană aflată în instituție pentru a desfășura programul în cadrul „Orei germane”, adică 80-100 de soldați înarmați, și a urmat difuzarea documentelor.

„Atenție, lăsați aparatele deschise. În curând vom transmite în cadrul Radiojurnalului un comunicat important pentru Țară”. Acesta a fost anunțul prezentat la microfon de Nicolae Rădulescu, directorul adjunct al emisiei și repetat din 15 în 15 minute, la ordinul lui Vasile Ionescu, urmat de citirea

¹Eugen Denize, *Istoria Societății Române de Radiodifuziune*, vol. II, București, Editura Casa Radio, 2000, p. 5.

²Vasile Ionescu, *Istoria trece, cuvântul rămâne... Mărturiile ultimului director al Societății Române de Radiodifuziune din perioada precomunistă*, București, Editura Casa Radio, 2008, p. 115.

³*Ibidem*, p. 118.

Proclamației Regelui Mihai, care anunța ieșirea României din alianța cu puterile Axei și încetarea războiului cu Națiunile Unite:

„Români,

În ceasul cel mai greu al istoriei noastre, am socotit în deplină înțelegere cu poporul Meu, că nu este decât o singură cale pentru salvarea Țării de la o catastrofă totală: ieșirea noastră din alianța cu puterile Axei și imediata încetare a războiului cu națiunile unite.

Un nou Guvern de Uniune Națională a fost însărcinat să aducă la îndeplinire voința hotărâtă a Țării de a încheia pacea cu Națiunile Unite. România a acceptat armistițiul oferit de Uniunea Sovietică, Marea Britanie și Statele Unite ale Americii. Din acest moment încetează lupta și orice act de ostilitate împotriva armatei sovietice, precum și starea de război cu Marea Britanie și Statele Unite. Primiți pe soldații acestor armate cu încredere. Națiunile Unite ne-au garantat independența Țării și neamestecul în treburile noastre interne. Ele au recunoscut nedreptatea dictatului de la Viena prin care Transilvania ne-a fost răpită.

Români,

Poporul nostru înțelege să fie stăpân singur pe soarta sa. Oricine s-ar împotrivi hotărârii noastre, liber luate și care nu atinge drepturile nimănui, este un dușman al Neamului nostru. Ordon Armatei și chem Poporul să lupte prin orice mijloace și cu orice sacrificii împotriva lui. Toți cetățenii să se strângă în jurul Tronului și al guvernului pentru salvarea patriei. Cel care nu va da ascultare guvernului se opune voinții Poporului și este un trădător de Țară.

Români,

Dictatura a luat sfârșit și încetează toate asuprairile. Noul Guvern înseamnă începutul unei ere noi, în care drepturile și libertățile tuturor cetățenilor Țării sunt garantate și vor fi respectate.

Alături de armatele aliate și cu ajutorul lor, mobilizând toate forțele Națiunii vom trece hotarele impuse prin actul nedrept de la Viena, pentru a elibera pământul Transilvaniei Noastre de sub ocupația străină.

Români,

De curajul cu care ne vom apăra cu armele în mână independența împotriva oricărui atentat la dreptul nostru de a ne hotărî singuri soarta depinde viitorul Țării noastre.

Cu deplină încredere în viitorul Neamului Românesc să pășim hotărâți pe drumul înfăptuirii României de mâine, a unei României libere, puternice și fericite.

MIHAI”⁴

Nicolae Rădulescu a citit documentele asociate Proclamației și anume: manifestul guvernului general Sănătescu, declarațiile partidelor politice, care au

⁴ MO (Partea I), nr. 197 bis, București, 24 august 1944, p. 6198.

format Blocul Național Democratic, decretele de amnistie, grațiere și desființare a lagărelor politice, dispozițiile administrative ale noului guvern. Documentele au fost traduse direct în limba franceză de crainicul Dyspre Paleologu⁵.

În 1974, Eleonora Cofas, muzeograf la Muzeul Municipiului București, a realizat o serie de interviuri cu angajați ai Radioului și ofițeri care au participat la evenimentele din 23 August 1944. În interviul cu Anton Dumitrescu, ofițer în cadrul Batalionului de gardă de la Palatul Regal, acesta a precizat:

„Am trimis la Radiodifuziune pe locotenentul Păpușoi cu o grupă de luptă, ca să aducă aparatele și specialistul, pentru a imprima Proclamația regală. Locotenentul Păpușoi a venit cu tehnicianul respectiv de la Radiodifuziune și a imprimat Proclamația. Și după terminarea imprimării, tot Păpușoi a condus pe tehnician cu Proclamația imprimată și am dat ordin să stea până când o difuzează timp de o oră. În caz că cineva se opune, el n-are decât să folosească arma. Acesta era consemnul ...”⁶.

În același context, Dyspre Paleolog își amintește seara de 23 August 1944:

„La Radio am găsit o stare de surescitare indescriptibilă, mare zarvă, iar directorul Programelor, Nicolae Rădulescu, părea fericit să mă vadă, dat fiind că toți crainicii de serviciu o tuliseră, m-a luat de mână și m-a dus imediat în biroul directorului general, domnul Vasile Ionescu. Directorul ne-a însărcinat imediat pe amândoi să difuzăm împreună textele legale care veneau după Proclamația lui vodă, proclamație înregistrată cu două-trei ore înainte chiar la Palatul regal, Nicolae Rădulescu citind textele legale pe românește, iar eu traducând direct la microfon o versiune în limba franceză destinată Aliaiților și Europei. Astfel, abia după 10 minute de la sosirea mea la postul de muncă, am intrat în cabina tehnică, în vederea acestei transmiteri într-adevăr istorice. «Vedeți că vă riscați viața», ne prevenise directorul general. Nu citisem înainte textul, care era manuscris cu multe ștersături, întocmit probabil de intimul prieten al Majestății Sale, Niculescu Buzești. Din fericire și cu mult noroc m-am descurcat binișor de această sarcină extrem de importantă. Proclamația capitală a Majestății Sale Regelui Mihai anunța încheierea imediată a armistițiului, scoaterea României din Axă și deci, ipso facto, curățirea teritoriului românesc de ocupația fascistă, instaurarea unui regim de drepturi și libertăți publice, încetarea războiului împotriva Națiunilor Unite, deci toate măsurile reprezentând singura cale pentru salvarea țării, curajoasa decizie regală de a scoate România dintr-un regim impus fiind aprobată cu un

⁵ ANR, Institutul de Studii Istorice și Social-Politice – Momente din istoria poporului român, fond XIII – Insurecția din august 1944, vol. II, dosar 10-48, f. 8; (numit în continuare ANR, ISISP, fond XIII).

⁶ <https://www.rador.ro>, Silvia Iliescu, *Patru generații de ascultători ai radioului public(III)*, accesat în data de 5 decembrie 2021.

entuziasm total; eforturile armatei germane de a redobândi Bucureștiul au fost zadarnice”⁷.

Despre înregistrarea Proclamației Regelui Mihai există și o altă mărturie, a lui Valeriu Vasilescu, din data de 4.03.1969. Acesta a fost radioamator din 1936 și membru al Asociației Radioamatorilor (A.A.R.U.S.)⁸. În 1939 s-a împrietenit cu un tânăr radioamator pe nume Carmi Goldstein, de care s-a apropiat împărtășind aceeași pasiune.

În 1940, pe Calea Victoriei și în apropiere de Piața Amzei, se deschisese un magazin cu materiale, piese, ace și discuri pentru înregistrat, marca Decelit. Proprietarul magazinului era O. P. Herges, de origine germană și reprezentantul firmei respective. Valeriu Vasilescu a avut un aparat experimental, iar în 1941-1942 și-a procurat cele necesare de la acest magazin și a construit un aparat nou, pe care înregistra muzică.

Valeriu Vasilescu precizează că:

„În ziua de 18 August a venit pe la mine Carmi Goldstein. Din vorbă în vorbă mi-a spus că mă roagă să îi închiriez pentru câteva zile instalația mea de înregistrat discuri. Mi-a cerut să i-o închiriez și nu să i-o împrumut, cum ar fi putut să o facă, deoarece zicea el că are de făcut niște înregistrări verbale, pentru care i se va plăti de către beneficiar. Mai multe detalii nu mi-a dat și nici eu nu l-am întrebat. Fiind de acord cu propunerea lui, i-am arătat cum funcționează instalația, compusă din: 1) aparat de tăiat discuri 2) amplificator 3) microfon 4) pick-up 5) difuzor de control (...) În ziua de 20 august eu trebuia să mă deplasez la Deva, la o unitate militară. El m-a rugat să las aparatul acasă, la familie, cu dispoziția de a-i fi livrat când va veni să-l ia peste câteva zile (...) Cu ocazia restituirii lor mi-a dat suma convenită ca chirie și mi-a povestit aventura prin care a trecut împreună cu ele. În dimineața zilei de 23 August, după ce ridicase aparatele de la mine, împreună cu alte câteva persoane, le-au dus la Palatul Regal, pe o intrare dosnică, în cel mai mare secret. Au fost conduși într-o sală unde au instalat aparatele și de unde nu au mai avut voie să iasă afară. Toată dimineața Goldstein a petrecut-o făcând instalația și probe de înregistrare, asigurându-se că totul funcționează bine. Pe la ora 18 a venit în acea cameră Regele Mihai însoțit de Mareșalul Curții Regale. Regele Mihai urma să înregistreze pe discuri o proclamație către țară. Prima Proclamație nu a reușit bine, căci regele era foarte emoționat și se bâlbâia. Abia a doua înregistrare a reușit și se pare că se compunea din două discuri format mare (30 cm). Aceasta era proclamația regelui către țară, din ziua de 23 August, prin care anunța încetarea ostilităților împotriva U.R.S.S. Imediat după terminarea

⁷ Idem, Silvia Iliescu, *Radio România 90: Două zile teribile: 23 și 24 august 1944*. Interviu telefonic de la Paris cu Dypsre Paleolog, realizat de Octavian Silvestru, în 1998.

⁸ A.A.R.U.S – Asociația Amatorilor de Radio pe Unde Scurte

înregistrării, pe la ora 19,30 discurile au fost preluate și duse sub o puternică escortă la Radiodifuziune, unde au fost date în emisie în cursul aceleiași seri. Echipa care a realizat această înregistrare a rămas mai departe închisă în palat unde se pare că au fost uitați până a doua zi dimineața. În cursul nopții de 23-24 august, după transmiterea la radio a proclamației, palatul regal a fost ținta unor repetate atacuri aviatice din partea nemților. Goldstein mi-a spus că au scăpat ca prin minune, fiind pe punctul de a fi uciși de bombe și aparatele distruse”.⁹

În finalul mărturiei sale, Valeriu Vasilescu a precizat că aparatul a rămas în proprietatea sa mai mulți ani și în 1957 l-a vândut lui Carol Nenhut, un amator din Timișoara, iar Goldstein a urmat cursuri ingineresti, s-a angajat la Institutul de proiectări electrotehnice, iar în 1952 a plecat din țară¹⁰. Aparatul a ajuns apoi la Muzeul de Istorie a Partidului și Valeriu Vasilescu certifică autenticitatea acestui aparat, ca fiind cel pe care s-a făcut înregistrarea Proclamației Regelui Mihai, la 23 August 1944 și care la acel moment era în proprietatea lui¹¹. (Fig. 5)

Vasile Ionescu nu amintește în mărturiile sale despre acest aparat și nici despre alte persoane, în afara angajaților săi, care ar fi participat la înregistrarea Proclamației Regelui Mihai. Am ales să prezentăm și această mărturie, mai cu seamă că, aparatul respectiv încă mai există¹². Pentru a fi cât mai credibilă această teorie, ea a fost lansată de Gheorghe Ionescu-Bălăceanu, fost șef al cancelariei Mareșalului Curții Regale în perioada 1937-1944, preluată în „Informația Bucureștiului” nr. 4980 din 22 august 1969 și în cartea lui Haralamb Zincă, *Și a fost ora H*¹³, potrivit căreia reprezentanții PCR au adus la Palat un student specialist în electronică, tehnician al partidului, care avea cu el un aparat de imprimat discuri și a început să lucreze la imprimarea proclamației, ce urma să fie difuzată la radio¹⁴.

Vasile Ionescu contestă această teorie:

„Dacă subsemnatul în calitatea mea de director general al Radiodifuziunii și comandant militar al acesteia, am fost convocat și mă găseam încă de la ora 18 în cabinetul MS Regelui – fapt necontestat de nimeni – dimpotrivă confirmat până și de dl. H. Zincă în lucrarea *Și a fost ora H* – ce rost a avut ca dl. General

⁹ ANR, *ISISP, fond XIII*, dosar 10-45, f. 3-4.

¹⁰ *Ibidem*, f. 5.

¹¹ *Ibidem*, f. 6.

¹² Aparatul a fost prezentat în expoziția „România în al Doilea Război Mondial. 1941-1945”, iunie-noiembrie 2021, la Muzeul Național de Istorie a României și prin amabilitatea d-nei Cristina Păiușan Nuică am obținut o fotografie a acestuia – Fig. 4.

¹³ Haralamb Zincă, *Și a fost ora H*, București, Editura Militară, 1971, 418 p.

¹⁴ Vasile Ionescu, *op.cit.*, p. 295

Ionescu-Bălăceanu – care n-a avut nici o contingentă cu microfonul niciodată în viața lui, să primească însărcinarea de a face cu studentul simpatizant al P.C.R. imprimarea pe disc a Proclamației regale și să constate că prima încercare n-a reușit, dar a doua a fost perfectă? (...). S-a trecut peste mine, când și pentru care fapt? N-am fost eu acela care am adus prin ordin telefonic carul de reportaj cu aparatura de imprimare la Palat (...) N-am plecat de la Palat cu discurile imprimate în condițiile arătate, având și celelalte documente asupra mea în scopul difuzării acestora prin microfon pentru informarea și orientarea opiniei publice? Iată atâtea întrebări la care un om de bună-credință nu poate da un răspuns decât că acest dl. Gheorghe Ionescu-Bălăceanu a mințit deliberat pentru anumite interese ale altora sau ale sale personale, scontând probabil ceea ce orice arivist urmărește!”¹⁵

De asemenea, Vasile Ionescu detaliază și aspectele tehnice ale aparatelor de înregistrat, specifice numai Radioului:

„Radiodifuziunea era înzestrată cu un sistem de doză electromagnetică de difuzare specifică discului decelat imprimat, însuși discul, [d.p.d.v.] tehnic, se imprima altfel față de cele obișnuite, în speță discul pretins imprimat de studentul comunist. Anume, imprimarea se făcea de la centru către periferie, de la stânga spre dreapta și funcționa ca un ac special în formă de săgeată îndoită la vârf ca o mistrie, făcând un unghi între pârghie și placă. Orice imprimare făcută chiar pe un magnetofon, care la acea dată nu era ușor transportabil și manipula – nu avea caracteristicile tehnice ale discurilor folosite de Radiodifuziunea Română”¹⁶.

În 1968, Vasile Ionescu a depus o lucrare la Institutul de Istorie a Partidului, în care și-a menținut punctul de vedere:

„Adevărul este acesta. Prin jurul orei 20 din ziua de 23 August 1944, a sosit la Palat carul de reportaj al Radiodifuziunii condus de șoferul mecanic-șef Ceroiu Ștefan, aducându-l pe inginerul Alexandru Lohan în vederea respectivei imprimări pe disc”.¹⁷

În această construcție s-au folosit – un radioamator dispus să dea o declarație, care totuși nu precizează că este vorba de un student comunist, un fost angajat al Palatului, un scriitor și presa aservită – și s-a propagat o variantă promovată constant pentru a legitima contribuția comuniștilor la evenimentele din 23 August 1944. De fapt, Haralamb Zincă a răspândit prin cartea sa această teorie, care s-a imprimat în mentalul colectiv pe parcursul mai multor decenii.

¹⁵ *Ibidem*, p. 297.

¹⁶ *Ibidem*, p. 301.

¹⁷ *Ibidem*, p. 296.

În iulie 1966, Vasile Ionescu a făcut o solicitare de pensie pentru merite deosebite către Președintele Comitetului pentru Radiodifuziune și Televiziune de pe lângă Consiliul de miniștri. În acest document, Vasile Ionescu povestește evenimentele din 23-24 August 1944 și precizează că a organizat împreună cu Șeful de Stat Major al Comandantului Militar al Capitalei Col. Adj. Dămăceanu și cu Șeful biroului de operații al aceluiași Comandament Maior I. Rasoviceanu, planul de apărare a instituției, atât prin unități militare cât și prin apărare proprie cu personal din cadrul Societății de Radiodifuziune, în care scop s-au pus la dispoziție 30 de carabine cu muniția proprie¹⁸. De asemenea, Vasile Ionescu a pus la dispoziția Marelui Stat Major circuitele de telefon din disponibilul circuitelor din cablul radiofonic București-Brașov-Bod, asigurând legătura între Marele Stat Major și trupele române din zona Brașov, pentru a putea transmite ordinele referitoare la evacuarea și scurgerea trupelor germane prin coridorul Brașov-Sf. Gheorghe¹⁹.

În noaptea de 23-24 august 1944 au început bombardamentele germane asupra Bucureștilui și în special asupra postului Radio-București. Cu sprijinul bombardamentelor aeriene și apoi prin atac terestru, postul Radio-București a fost ocupat la ora 11,30 din 24 august 1944, iar sediul Societății din strada General Berthelot a fost distrus prin bombardament la ora 16,30, după șapte atacuri aeriene consecutive, nereușite. Pe lângă distrugerea materială, acest atac a provocat și pierderea a 9 salariați ai instituției – 4 morți și 5 răniți – și 18 soldați din gardă – 7 morți și 11 răniți²⁰. Însuși Vasile Ionescu a fost scos de sub dărâmături. Cei șase angajați ai postului emițător de la Băneasa au fost luați prizonieri de trupele germane, iar alți șase, de la postul emițător Bod, au rezistat bombardamentelor germane din 23 până în 28 august 1944²¹.

În ziua de 24 august, cu acordul gen. Dămăceanu și al premierului Sănătescu, Vasile Ionescu a plecat la stația de emisie Radio România de la Bod și Valea Timișului pentru a asigura continuarea emisieii radio și s-a întors în București pe 28 august, când postului Radio România, în urma unui atac aerian, i s-a distrus antena. Până la repunerea în funcțiune a stației, pe 31 august, s-a lucrat dintr-un studio improvizat la Liceul Sf. Sava și din alte 2 imobile din str. Gen. Berthelot nr. 41 și 71²², iar emisia a continuat prin punerea în funcțiune a posturilor pe unde scurte Bucegi (Sinaia-vila generalului Gh. Rasoviceanu), Carpați (Palatul Regal Peleş) și Piatra (în spatele vilei lui Antonescu de la

¹⁸ ANR, ISISP, fond XIII, dosar 10-48, f, f 17.

¹⁹ *Ibidem*, f. 18.

²⁰ *Ibidem*, f. 19.

²¹ *Ibidem*, f. 37-38.

²² *Ibidem*, f. 20.

Predeal). Cele trei posturi pe unde scurte vor funcționa până în data de 31 august, când sunt repuse în funcțiune posturile Radio București I și II²³.

Pentru a ilustra dramatismul acelor momente stă mărturie povestea Rodicăi Gologan, controlor general de emisiune a programelor postului de radio:

„În dimineața zilei de 24 august 1944, începând de la orele 6 dimineața, am prins emisiunea postului mobil Ilse II, care adresa nominal directorului general V. Ionescu, somația să înceteze emisiunile la posturile românești, căci altfel le va bombarda până la amuțirea lor. La ora 7, în aceeași zi, ne-am deschis emisiunea cu tot ritualul ei, (...) iar nemții s-au ținut de cuvânt și în maxim ½ oră, au efectuat primul raid aerian, dar fără să nimerească societatea. Ne-am continuat emisiunea în mod normal până la ora 11,30, când postul Băneasa, în urma unui atac aerian și terestru, a fost cucerit de trupele germane aflate la Băneasa. Pe la ora 16,30, la al optulea bombardament, 5 bombe au izbit în plin societatea distrugând-o. În acest bombardament am căzut victime atât subsemnata, cât și inginerul V. Bude, ambii îngropați în dărâmăturile societății, căzuți de la etajul II, unde era tehnica, sub două grinzi de beton armat, care datorită așezării lor, în cădere ne-au ferit de a fi striviți și astfel, omorâți. Odată cu noi au fost uciși tehnicianul Hristovici Bonifaciu (decapitat), telefonistul Georgescu Petre, controlor de emisiune Pagoni Alfred, Gheorghe Ciocârlan și șeful direcției tehnice Anton Necșulea (...). Am fost internată la spitalul Brâncovenesc (...). Am fost grav rănită, o minune s-a întâmplat de am rămas în viață. Căci căzând în clădire de la etajul II, am făcut o fractură la baza dreaptă occipitalului, coasta 12 s-a fixat în plămâni, iar hemoragia internă se declanșase din primele ore, nemaiținând cont de multiplele contuzii ce le aveam. După ameliorarea mea relativă, am fost în serviciul activ al societății până în februarie 1945, când agravându-se starea sănătății, am intrat în concediu medical până în 1948, urmând un tratament ambulatoriu”²⁴

Gen. Aldea, ministru de interne în guvernul Sănătescu, format la 23 August, recunoștea meritele directorului Radioului, Vasile Ionescu:

„În data de 23 August ora 17,30 când ați fost chemat la Palatul Regal pentru executarea actului istoric, v-am primit personal și condus la M.S. Regele, unde, în prezența d-lui Prim Ministru Gl. Sănătescu, a subsemnatului, a d-lui Gl. Mihail și alții, ați primit instrucțiunile respective (...). În noaptea de 23 August 1944 și în zilele de 24, 25 august și următoarele ați dus la îndeplinire misiunea ce vi s-a încredințat în condițiunile cele mai optime, iar prin curajul, devotamentul și abnegația de care ați dat dovadă rezistând atacurilor înverșunate inamice, cât și bombardamentelor aeriene, ați asigurat funcționarea

²³ Florian Bichir, *Război în eter. 23 august 1944 pe unde radio. Dezinformare și propagandă*, București, Editura RAO, 2015, p. 22.

²⁴ *Ibidem*, f. 45-48.

posturilor noastre de emisiune, pentru a se aduce la cunoștința opiniei publice, actul M.S. Regelui”²⁵.

Același lucru este precizat și de generalul Sănătescu într-o scrisoare adresată lui Vasile Ionescu, în 29 decembrie 1944:

„Când pregăteam lovitura de Stat de la 23 August, am întrebat pe Gl. Rasoviceanu, dacă se poate conta pe serviciile d-tale și el mi-a afirmat cu siguranță că pot conta (...). În data de 23 August ați venit la Palat fără nicio ezitare și ați primit documentele și instrucțiunile cu tot ce trebuie să faceți. De asemenea v-ați achitat perfect. În data de 24 August fiind distrusă de bombardament instalația tehnică, m-ați găsit în adăpostul Băncii Naționale și ați făcut o propunere judicioasă, dar temerară – de a trece liniile inamice și strecurându-vă peste munți să continuați emisiunile pe posturile Carpați și Radio România. Vă felicit pentru inițiativă, precum și pentru curajul dovedit”²⁶.

La 6 octombrie 1944, Vasile Ionescu a fost decorat cu Ordinul „Steaua României” în grad de comandor, cu panglică de Virtute Militară cu spade și avansat, în rezervă, locotenent colonel. Cu toate acestea, comuniștii au început seria atacurilor dure la adresa lui Vasile Ionescu, acuzat de delikte economice, fals în acte, protejarea legionarilor și relații privilegiate cu Mihai Antonescu, fiind considerat omul lui de casă. A fost îndepărtat din Radio și a făcut pușcărie politică²⁷. Meritele sale și ale angajaților Radioului, pentru faptele din acele zile, au fost estomate și anihilate de propaganda comunistă, care și-a însușit reușita Actului de la 23 August 1944.

Câteva aspecte sunt de subliniat în urma evenimentelor desfășurate în acele zile: discurile pe care s-a făcut înregistrarea Proclamației Regelui Mihai nu s-au păstrat, fie că au fost distruse în timpul bombardamentelor germane, fie ulterior; nici despre discul rămas la Palat nu se știe nimic; manuscrisul Proclamației nu mai există nici el; angajații Radioului, care au fost implicați în evenimente, au fost marginalizați, persecutați sau închiși și au ajuns, în anii 50-60, să-și justifice acțiunile din acele zile pentru a obține o pensie de câteva sute de lei; Actul de la 23 August 1944 a fost denaturat și confiscat de comuniști.

²⁵ ANR, ISISP, fond XIII, dosar 10-48, f. 23.

²⁶ *Ibidem*, f. 22-23.

²⁷ Eugen Denize, *op. cit.*, p. 37-38.

AMĂNUNTE DIN UMBRA UNEI ZILE FIERBINȚI –
23 AUGUST 1944

Fig. 1, Regele Mihai. ANR, fond CC al PCR
- Albume - Gh. Gheorghiu Dej, dosar A6 (AF2733)

Fig. 2, Vasile (Lulu) Ionescu (1898-1978) -
Director al Societății Române de Radio din
perioada 1940-1945, cu o întrerupere în
perioada statului legionar,
www.radio-arhive.ro.

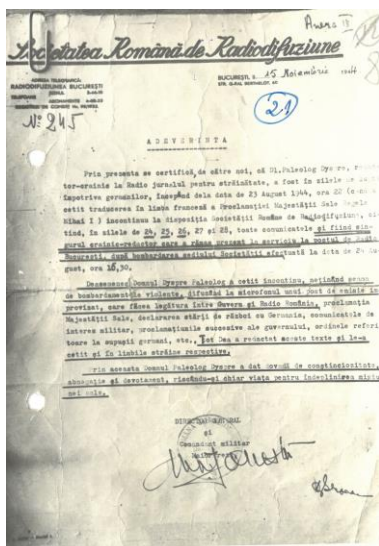

Fig. 3, 15 noiembrie 1944, Adevărul care
atestă că Dyspre Paleolog a transmis la Radio,
în limba franceză, Proclamația Regelui Mihai și
toate comunicatele din zilele următoare.
ANR, ISISP, fond XIII, dosar 10-48, f. 8.

Fig. 4. Aparatul promovat de regimul comunist ca fiind cel pe care s-a înregistrat Proclamația regală expus în expoziția „România în al Doilea Război Mondial. 1941-1945”, iunie-noiembrie 2021, la Muzeul Național de Istorie a României

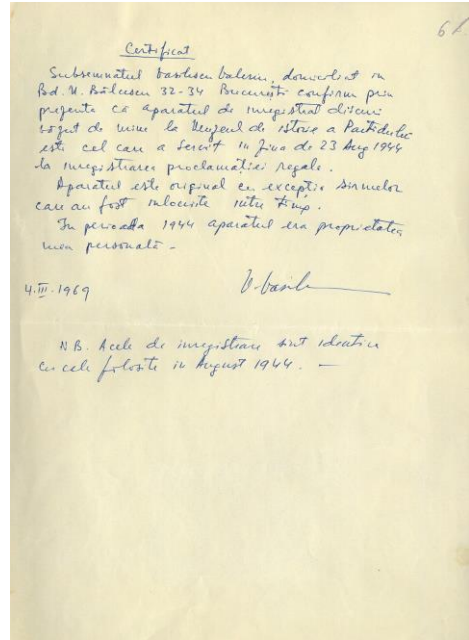

Fig. 5. Inscrisul lui Valeriu Vasilescu, care certifica la 4 martie 1969 faptul că aparatul de înregistrat discuri expus la Muzeul de Istorie a Partidului i-a aparținut.
ANR, ISISP, dosar 10-45, f. 6